

Közösségben élni mindannyiunk joga!

Csabai Lucia

Néhány szó a kiváltásról a közösségfejlesztés szemszögéből

Hazánk 2007-ben fogadta el (ratifikálta) a sokak által ismert, Fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló ENSZ egyezményt. Ennek kerekén tíz éve. Igaz ugyan, hogy sokszor hivatkozási alapja a hazai szakembereknek, érdekvédő szervezeteknek, mégis, az érintettek életében nagyon lassú az a változás, amelyet ez alatt a tíz év alatt, az Egyezmény elfogadása óta érzékelni lehet. A törekvés persze nyomon követhető, azonban azok számára, akiket nem érint olyan közvetlenül az Egyezmény emberi jogi vonatkozása, mind a mai napig természetes, hogy vannak emberek, akik izolált körülmények között élnek, távol a családtagjaiktól, a közegtől, amelyben esetlegesen felnőttek. Természetes, hogy nem találkoznak velük, nem érintkeznek. Egy dolgot ugyanis gyakran elfelejtünk, mikor az Egyezményben foglalt jogokra és azok alkalmazására gondolunk: az Egyezmény minden magyar állampolgárt érint, függetlenül attól, hogy érintett-e közvetlenül a fogyatékossgal élő emberek élethelyzetének változásában, vagy nem. Állampolgárként ugyanis ismernie, értenie és a hétköznapiakban alkalmaznia kell tudnia az Egyezményben foglaltakat, különben a változás megragad egy szinten, és nem terjed ki Magyarország egész lakosságára. A nagy rendszer-átalakítások során pedig a problémák, az ellenállások gyakran éppen a helyi lakosság, lokális közösségek szintjén kezdődnek.

Mindez persze nem véletlen, hiszen az utóbbi évtizedekben az együttélés, a mássággal való mindennapi szembesülés a bentlakásos intézmények elhelyezkedése végett, nem vált szükségessé. A városközponttól, szolgáltatásoktól távol elhelyezkedő, vagy éppen zárt kertekkel körülvett épületek, a falakon belüli szolgáltatásokkal működő intézmények mind nem azt a hozzáállást váltják ki, hogy az intézmény a helyi lakosokkal kialakítsa a hétköznapi együttélési mechanizmusokat. Így az intézményben élő emberek sem tudtak élni állampolgári jogaikkal, nehezebben, sőt leginkább egyáltalán nem váltak a helyi lokális közösségek részévé, egyenjogú tagjává, legfeljebb csak mint az intézményben élő „ellátott” vannak/voltak jelen a szomszédság életében. Az ENSZ Egyezmény pedig, többek között, éppen ezt

teszi meg alapvető emberi jogként a kiemelt, 19-es cikkelyében: **a másokkal egyenlő választási esélyekkel kialakított közösségben való élet jogát, mely a lokális közösségbe való befogadást és részvételt teljes mértékben elérhetővé teszi minden fogyatékossgal élő személy számára.**¹⁶

19. cikkely

Önálló életvitel és a közösségbe való befogadás

„Az Egyezményben részes államok elismerik a fogyatékossgal élő személyek egyenlő jogát a közösségben való élethez és másokkal egyenlő szabad döntéshez való jogát; minden szükséges és hatékony intézkedést megtesznek annak érdekében, hogy a fogyatékossgal élő személyek teljes mértékben élvezhessék e jogaikat és a teljes közösségi befogadást és részvételt, beleértve a következők biztosítását:

a) a fogyatékossgal élő személyeknek másokkal azonos alapon lehetőségük van lakóhelyüknek és annak megválasztására, hogy hol és kivel élnek együtt, és nem kötelezhetőek bizonyos megszabott körülmények között élni;

b) a fogyatékossgal élő személyek számára hozzáférési lehetőséget biztosítanak többféle otthoni, intézményi és egyéb közösségi támogató szolgálathoz, beleértve azt a személyes segítséget, mely a közösségben éléshez és a közösségbe történő beilleszkedéshez, valamint a közösségtől való elszigetelődés és kirekesztődés megelőzése céljából szükséges;

c) a mindenki számára nyújtott közösségi szolgáltatások és létesítmények azonos alapon hozzáférhetőek a fogyatékossgal élő személyek számára is, és igényeikhez igazítottak.”¹⁷

¹⁶ European Coalition for Community Living (2009) Focus on Article 19 of the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities page 6 <http://community-living.info/wp-content/uploads/2014/02/ECCL-Focus-Report-2009-final-WEB.pdf>

¹⁷

https://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=a0700092.tv letöltve: 2017. 05.20.

Mindez pedig a támogatott lakhatás, önálló életvitel és közösségi befogadás vízióját teszi elérhetővé, mely a közösségtől való szegregációt és izolációt segíti megelőzni.¹⁸ Miért tölt be ilyen kulcsszerepet a 19-es cikkely? Fontos figyelembe venni, hogy a közösségi lakhatás joga nélkül nem következhet be sok más, az Egyezményben foglalt jog érvényesítése sem – mint például a rehabilitáció és rehabilitáció, a függetlenség, a megfelelő esélyek a munkához való hozzáféréshez. A közösségi alapú szolgáltatások sikere is többek között abban áll, hogy képesek-e a helyi lokális közösség életében kialakítani azt a támogatói folyamatot, amelynek során a fogyatékossgal élő emberek önálló életéhez szükséges személyes támogatást kialakítják.

Hol tartunk most?

1,2 millió. Ennyien élnek mindennapjaikat zárt intézményben, az EU területén, a társadalomtól izolálva.¹⁹ Mennyien vagyunk ebből mi, magyarok? Hazánkban tartós, bentlakásos intézményben 2013-ban közel 16 és félezer ember kényszerült élni, melyből minden tízedik ember részesül csak kis létszámú ellátásban (KSH 2014), a támogatott lakhatás valamelyik formájában.

A napjainkban már nálunk is zajló szociális intézményi férőhely-kiváltási folyamat a korábban nagy férőhely-számú bentlakásos intézményben élő emberek számára ad esélyt egy új, közösségbe integrált otthon kialakítására, s egyben az állampolgári jogok gyakorlására. Ez a szolgáltatásfejlesztés a lakókörnyezet (infrastrukturális) megváltozásán túl új lehetőségeket tár fel, hiszen ideális esetben megteremtené az esélyét, hogy a korábban társadalmi kirekesztettségben élő emberek, önálló

életvitelükhöz szükséges közösségi alapú támogatások kialakításával, állampolgárként vehessenek részt lakókörnyezetük életében, annak teljes jogú, egyenrangú tagjaként. Ehhez azonban, az intézményi szolgáltatásfejlesztésen túl, egy befogadó társadalmi környezet megteremtése alapfeltétel lenne. Az intézményi átalakítások során tapasztalható lakossági ellenállások nem csupán a korábban nagy intézményben élő emberek kiköltözését lehetetleníthetik el; a kölcsönös együttélést, a későbbi, helyi közösségbe való befogadást és részvételt gátolhatja, amelynek egyenes következménye a korábbi intézeti sajátosságok újraépülése, az izolált körülmények továbbörökítése. A közösségfejlesztés pedig éppen ezt gátolná meg, erősítve a támogatott lakhatási szolgáltatások sikeres megvalósítását, a közösségi befogadás és részvétel terén.

Hogyan járulhat hozzá a közösségfejlesztés a közösségi alapú szolgáltatások fejlesztéséhez, illetve az intézményi férőhelykiváltáshoz?

A közösségfejlesztés segítségével széles körű együttműködés biztosítható a lakókörnyezetben élők bevonásával, mely megteremti a lehetőséget az együttműködésre, valamint hozzásegíti az embereket a közösségi alapú cselekvéshez: településszintű munkamódok, módszerek és technikák alkalmazásával.

„A közösségfejlesztés a közösségi csoportokon, szervezeteken és hálózatokon keresztül fejleszti az emberek képességét arra, hogy aktív tagjai legyenek a társadalomnak, valamint felkészíti az intézményeket és az állami, magán és nem kormányzati szervezeteket arra, hogy párbeszédet alakítsanak ki a lakossággal az őket érintő változások közös meghatározásában és végrehajtásában”. (Budapest Nyilatkozat 2014)

A közösségfejlesztés elősegíti a társadalmi részvételt:

- a sokszor kiszolgáltatottságban élő emberek számára megteremti a lehetőséget a természetes támogatói környezet kialakítására az új lakókörnyezetben,
- hozzájárul az új lakókörnyezetben élő helyi lakosok szemléletformálására, lakókörnyezeti együttműködések kiépítése által,
- csökkenti a szolgáltatás szükségességének mértékét,
- növeli a függetlenséget, állampolgári tudatosságot.²⁰

¹⁸ European Coalition for Community Living (2009) Focus on Article 19 of the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities p7 <http://community-living.info/wp-content/uploads/2014/02/ECCL-Focus-Report-2009-final-WEB.pdf>

¹⁹ European Coalition for Community Living (2009) Id. uott „A European Commission-funded study of European Union Member States and Turkey, Deinstitutionalisation and Community Living: Outcomes and Costs (“the DECLOC report”), found that there are almost 1.2 million people with disabilities living in institutions in these countries.” Open Society Public Health Program (2011) Community for All: implementing Article 19 p5 <https://www.opensocietyfoundations.org/reports/community-all-implementing-article-19>

²⁰ Mindez a Befogadás műhely tagjainak közös álláspontja

Ezzel együtt a közösségfejlesztés önmagában nem tudja a strukturális problémákat kezelni, de hozzájáruló szakmaként, más szakmákkal együttműködve, képes változásokat előidézni a helyi közösségekben (szomszédságokban, településeken, térségekben).

Milyen változások érhetők el, amennyiben a közösségfejlesztés részévé válna a közösségi alapú szolgáltatásfejlesztés (pl. intézményi férőhelykiváltás) folyamatának?

1. A helyben fellelhető társadalmi tőke mobilizálásával kiépül a szolgáltatást igénybe vevő emberek természetes kapcsolatrendszere, s megvalósul az informális támogatói kör tagjai közötti hatékony együttműködés.

2. A helyi lakosok, a közös együttműködés által, részévé válnak a kiváltás folyamatának, megismerve az új helyi lakosokat partnerekként támogathatják az ő beilleszkedésüket.

3. A szolgáltatást igénybe vevő emberek, megismerve a helyi viszonyokat, lehetőséget kapnak a lakókörnyezet életében való aktív részvételre, a helyi lakosok támogatásának segítségével.²¹

Mit tettünk eddig?

A Közösségfejlesztők Egyesületének néhány tagja 2016-ban döntött úgy, hogy – reagálva a fogyatékossgal élő emberek társadalmi befogadása kapcsán fellépett anomáliákra, gondolva itt például az intézményi férőhely-kiváltás első szakaszában felmerülő szomszédsági ellenállásra –, próbál hatást gyakorolni a következő kiváltási folyamatokra, hogy – megelőzve a korábbi nehézségeket –, szakmai ajánlásokat fogalmazzon meg a társadalmi befogadás és közösségi részvétel támogatására.

Ezt előkészítendő **szakmaközi beszélgetéssorozat**ot szerveztünk az intézményi férőhelykiváltásban érintett szakemberek körében, a következő témákat érintve, hogy az eddigi tapasztalatokat együtt dolgozzuk fel:

1. műhely:

- Útban...? Az intézményi ellátások kiváltása felé: Európai útmutatók és hazai példák egy terepkitatás szemszögéből.

2. műhely:

- Mikor beszélünk valóban közösségi alapú szolgáltatásról? (Hivatkozás: Útmutató 8. fejezete)
- Mit értünk közösségi részvétel alatt?

- A közösségfejlesztés mivel járulhat hozzá a kiváltás folyamatához?

3. műhely:

- A fogyatékos személyek számára ápolást-gondozást nyújtó szociális intézményi férőhelyek kiváltásáról szóló stratégia (2011-2041) módosításának irányai;
- A mentorprogram ismertetése;
- A mentorprogram szerepe, eddigi tanulságai egy konkrét kiváltott helyszín tükrében (Szentés);
- Közösségfejlesztési vonatkozások a mentorprogramban.

A szakmaközi beszélgetéseknek egyik eredményeként tartjuk számon, hogy „A fogyatékossgal élő személyek számára ápolást-gondozást nyújtó szociális intézményi férőhelyek kiváltásáról szóló 2017-2036. évekre vonatkozó hosszú távú koncepció”-nak részévé vált a közösségfejlesztés, a helyi közösségek megerősítésének támogatása, mely a későbbi szomszédsági munkák kezdeményezésének, a szomszédsági közösségfejlesztés fontosságának hivatkozási alapja lehet, iránymutatást adhat.

A szakmaközi beszélgetéssorozatok továbbá felébresztették az igényt egy belső, közösségfejlesztők körében szerveződő műhelymunkára, így alakult meg a Közösségfejlesztők Egyesületének szakmai tagozataként a **Befogadás műhely**. Tagjai azok a közösségfejlesztő szakemberek, akik felismerték a szakma felelősségét a fogyatékossgal élő emberek társadalmi befogadásának, önálló életvitelének elősegítésében.

A szakmai műhely során a következő témák köré szerveztünk szakmai napokat Egyesületünk tagjai számára:

1. műhely: Fogyatékossgal élő gyermekeket nevelő szülők integrációs programja: Komárom, Csiga-ház projekt megismerése, helyi sajátosságok elemzése a közösségfejlesztés szemszögéből;
2. műhely: Közösségfejlesztői szakmai ajánlás irányvonalai, módszertana – az intézményférőhely kiváltás folyamatához kapcsolódva;
3. műhely: Stratégiai partnerségek kialakítása.

A műhelymunkák eredményeként lehetőség nyílt a jelenlegi intézményi férőhelykiváltási folyamatban dolgozó, intézményi koordinátorainak egy napos **tréninget** tartani, a közösségfejlesztés alapértékei mentén. A műhelymunkák további eredménye, hogy elkészült a helyi közösségi munkás képzésünk fejlesztéseként egy új képzési terv,

²¹ a Befogadás műhely tagjainak közös álláspontja

melynek célja, hogy a fogyatékossgal élő emberek társadalmi befogadását támogató szomszédsgai képzést fejlesszünk, tapasztalati szakértők mint képzők felkészítésével és bevonásával, ezzel is elősegítve a közösségi alapú szolgáltatások megfelelő hazai működését. Úgy véljük, hogy a közösségfejlesztő szakma részéről mindez egy újabb lépés

afelé, hogy hazánkban is egyre közelebb kerüljünk a 19. cikkely megvalósításához, vagyis ahhoz, hogy a fogyatékossgal élő emberek a társadalom egyenrangú tagjaiként élhessenek az általuk választott helyi közösségekben.

csabailucia@gmail.com

